

V Bruseli 9. októbra 2023
(OR. en)

13934/23

SOC 667
EMPL 475

VÝSLEDOK ROKOVANIA

Od:	Generálny sekretariát Rady
Komu:	Delegácie
Č. predch. dok.:	13175/23
Predmet:	Závery Rady o sociálnej ochrane pre samostatne zárobkovo činné osoby

Delegáciám v prílohe zasielame závery Rady o uvedenej téme, ktoré schválila Rada EPSCO na zasadnutí 9. októbra 2023.

Sociálna ochrana pre samostatne zárobkovo činné osoby

závery Rady

BERÚC DO ÚVAHY, ŽE:

1. Rada 8. novembra 2019 prijala odporúčanie o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby¹ (ďalej len „odporúčanie“).
2. Toto odporúčanie prispieva k vykonávaniu zásady č. 12 Európskeho piliera sociálnych práv, ktorý spoločne vyhlásili Európsky parlament, Rada a Komisia v roku 2017, v ktorej sa stanovuje, že bez ohľadu na druh a trvanie pracovnoprávneho vzťahu majú všetci pracovníci a za porovnateľných podmienok aj samostatne zárobkovo činné osoby právo na primeranú sociálnu ochranu.
3. Európsky kontext po prijatí odporúčania najskôr poznačila pandémia COVID-19, ktorá sa začala v roku 2020. Pandémia mala silný hospodársky a sociálny vplyv, ale vďaka veľmi silným a koordinovaným politickým reakciám na európskej aj vnútroštátnej úrovni (vrátane zvýšeného pokrytia, výnimočných podporných opatrení a výdavkov) pomohli systémy sociálnej ochrany ľuďom prekonať krízu COVID-19 bez výraznejšieho zvýšenia rizík chudoby alebo príjmových nerovností.

¹ Ú. v. EÚ C 387, 15.11.2019, s. 1.

4. Ďalšími prvkami kontextu, v ktorom je potrebné posudzovať vykonávanie odporúčania, sú sociálne a hospodárske dôsledky ruskej útočnej vojny proti Ukrajine, ktorá sa začala v roku 2022. Táto vojna, ako všetky krízy, najviac postihuje najzraniteľnejšie skupiny a zvyšuje potrebu sociálnych politík, ktoré pomôžu znížiť uvedené negatívne účinky.
5. Komisia v roku 2021 predstavila Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv, ktorý má prispieť k vykonávaniu zásad Európskeho piliera sociálnych práv.
6. Vedúci predstavitelia EÚ v Portskom vyhlásení a na zasadnutí Európskej rady v júni 2021 uvítali nové hlavné ciele EÚ stanovené v uvedenom akčnom pláne, ktoré sa majú dosiahnuť do roku 2030.
7. V bode 18 odporúčania sa stanovuje, že *„Komisia by mala spolu s Výborom pre sociálnu ochranu zostaviť monitorovací rámec a vypracovať spoločne dohodnuté kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele na posúdenie vykonávania tohto odporúčania do 15. novembra 2020 a umožniť jeho preskúmanie“*.
8. Monitorovací rámec na posúdenie pokroku pri dosahovaní kľúčových cieľov odporúčania, ktorý vypracoval Výbor pre sociálnu ochranu v októbri 2020, obsahuje ukazovatele na meranie formálneho krytia, efektívneho krytia a primeranosti dávok pre všetky typy pracovníkov v príslušných úsekoch sociálnej ochrany. Obsahuje aj ukazovatele trhu práce na meranie rozmanitosti postavení na trhu práce, ako aj ukazovatele týkajúce sa pravidiel, ktoré upravujú nároky a príspevky. Takisto sa v ňom uvádza, že sa plánujú ďalšie zlepšenia s cieľom lepšie monitorovať prístup pracovníkov a samostatne zárobkovo činných osôb k sociálnej ochrane vo všetkých členských štátoch EÚ.

9. V bode 19 odporúčania boli členské štáty vyzvané, aby do polovice mája 2021 predložili národný plán, v ktorom stanoví zodpovedajúce opatrenia na vykonávanie zásad odporúčania. O pokroku dosiahnutom pri vykonávaní týchto plánov by sa malo diskutovať v kontexte nástrojov mnohostranného dohľadu v súlade s európskym semestrom a otvorenou metódou koordinácie v oblasti sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia.
10. Prvý prehľad týchto národných plánov predložených členskými štátmi bol súčasťou výročnej správy Výboru pre sociálnu ochranu za rok 2021 a spoločnej správy o zamestnanosti za rok 2022.
11. V správe Komisie o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby² (ďalej len „správa Komisie“) sa uvádza, že úroveň ambícií sa medzi jednotlivými členskými štátmi výrazne líši v závislosti od ich vnútroštátnych okolností a preferencií. Ďalej sa v nej uvádza, že stále existujú mnohé rozdiely v prístupe k sociálnej ochrane.

². COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023.

UZNÁVAJÚC, ŽE:

12. Členské štáty vo vhodných prípadoch plánujú alebo už vykonávajú štrukturálne reformy zamerané na vykonávanie odporúčania, často s osobitným zameraním na zlepšenie situácie samostatne zárobkovo činných osôb.
13. Pri niektorých skupinách, ako sú napríklad neštandardní pracovníci a samostatne zárobkovo činné osoby, existuje väčšia pravdepodobnosť nedostatočnej ochrany ako pri iných. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia odporúčania Rady zamerané na odstránenie nedostatkov v prípade všetkých pracovníkov a samostatne zárobkovo činných osôb, sa tieto závery zameriavajú na samostatne zárobkovo činné osoby ako na skupinu, ktorá v mnohých členských štátoch čelí veľkým nedostatkom v ochrane³.
14. V roku 2022⁴ bolo v EÚ 27,7 milióna samostatne zárobkovo činných osôb, čo predstavuje 13,7 % zamestnaného obyvateľstva. 18,9 milióna z týchto samostatne zárobkovo činných osôb nemalo žiadnych zamestnancov. Okrem toho približne 3,3 milióna z nich malo len jedného (alebo jedného hlavného) klienta, pričom pre 770 000 z nich tento klient stanovoval ich pracovný čas.

3. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023, Hlavné zistenia (s. 2 a 3).

4. Prieskum o pracovnej sile EÚ z roku 2022, Eurostat.

15. Ako sa uvádza v správe Komisie, vo viac ako polovici členských štátov sa na samostatne zárobkovo činné osoby v roku 2022 nevzťahovali všetky úseky sociálnej ochrany. Podľa informácií, ktoré poskytli členské štáty, viac ako 15 miliónov samostatne zárobkovo činných osôb v EÚ nemá v prípade ukončenia činnosti prístup k dávkam v nezamestnanosti⁵.
16. Dobrovoľný prístup samostatne zárobkovo činných osôb k systémom sociálnej ochrany je v súlade s odporúčaním Rady, údaje zo správy Komisie však naznačujú, že v tých členských štátoch, v ktorých je účasť na systémoch sociálnej ochrany pre samostatne zárobkovo činné osoby dobrovoľná, je miera využívania niektorých systémov nízka.
17. V niektorých členských štátoch pravidlá upravujúce nároky a príspevky uvedené v bode 9 odporúčania znevýhodňujú samostatne zárobkovo činné osoby a bránia im získať efektívne a primerané krytie⁶.
18. V správe Komisie sa potvrdzuje, že v mnohých členských štátoch sú sociálne transfery nevyhnutné na zníženie rizika chudoby a že opatrenia na zabezpečenie primeraného prístupu k sociálnej ochrane môžu mať pozitívny vplyv na situáciu samostatne zárobkovo činných osôb⁷.
19. Transparentnosť informácií, ktoré poskytujú orgány verejnej správy o prístupe k sociálnej ochrane, je nevyhnutná vzhľadom na zložitosť požiadaviek na prístup k dávkam, ktoré najviac postihujú osoby v neštandardných formách zamestnania a samostatne zárobkovo činné osoby⁸.

5. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby (údaje na základe informácií, ktoré poskytlo 12 z 13 členských štátov).

6. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023, bod 2.3.1 Efektívne krytie – Slabiny (s. 15 a 16).

7. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023, bod 2.4.1 Primeranosť – Slabiny (s. 19 a 20).

8. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023, bod 2.5.1 Transparentnosť – Prístup k informáciám (s. 22 – 24).

ZDÔRAZŇUJÚC, ŽE:

20. Podľa správy Komisie sa „celková úroveň ambícií pri vykonávaní odporúčania výrazne líši a až na pár výnimiek väčšina členských štátov neplánuje riešiť všetky existujúce slabiny v prístupe k sociálnej ochrane. Na vyriešenie existujúcich nedostatkov je potrebné ďalšie úsilie o vykonávanie. Naliehavosť potreby konať ešte viac zvyšujú sociálne a ekonomické dôsledky ruskej útočnej vojny proti Ukrajine a z nich vyplývajúce prehĺbenie energetickej krízy.“
21. Spomedzi reforiem, ktoré už členské štáty vykonali alebo plánujú vykonať na ochranu samostatne zárobkovo činných osôb, možno zdôrazniť tie, ktoré zabezpečujú prístup k dávkam v súvislosti s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania, k dávkam v nezamestnanosti alebo pri ukončení zárobkovej činnosti, k dávkam v invalidite a dôchodkom⁹.
22. Podľa správy Komisie približne polovica členských štátov vo svojich národných plánoch vykonávania prijala alebo oznámila opatrenia na zlepšenie primeranosti systémov sociálnej ochrany, najmä pokiaľ ide o dôchodky pre samostatne zárobkovo činné osoby¹⁰.

⁹. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023.

¹⁰. COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023, Hlavné zistenia (s. 2).

23. Mnohé členské štáty okrem toho prijali opatrenia súvisiace s formálnym a efektívnym krytím určitých skupín, ktoré majú zvyčajne obmedzený prístup k sociálnej ochrane, s cieľom reagovať na potreby, ktoré vznikli počas krízy COVID-19¹¹.
24. Plány obnovy a odolnosti značného počtu členských štátov obsahujú reformy a investície na zlepšenie prístupu k sociálnej ochrane, ako sú opatrenia na zabezpečenie transparentnosti, primeranosti, efektívneho prístupu a formálneho prístupu¹².
25. Z údajov Eurostatu vyplýva, že samostatne zárobkovo činné osoby sú vystavené vyššiemu riziku chudoby ako pracovníci v štandardných formách zamestnania. Týka sa to najmä samostatne zárobkovo činných osôb bez zamestnancov. Preto sú pri znižovaní rizika chudoby medzi samostatne zárobkovo činnými osobami ešte dôležitejšie sociálne transfery.
26. Sociálna ochrana samostatne zárobkovo činných osôb je obzvlášť dôležitá v súčasnom procese transformácie spôsobov práce. V súčasnosti značný počet ľudí kombinuje závislé zamestnanie a samostatnú zárobkovú činnosť alebo medzi nimi prechádza. Výzvy pre samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré je potrebné riešiť, môže predstavovať aj cezhraničná mobilita v prípade telepráce a práce pre platformy.

¹¹. Spoločná správa o zamestnanosti za rok 2022, ktorú prijala Rada 14. marca 2022, a COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023.

¹². COM/2023/43 final, Správa Komisie Rade o vykonávaní odporúčania Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby, 31. 1. 2023. PRÍLOHA: Hlavné vlastnosti národných plánov vykonávania, ktoré sa týkajú prístupu k sociálnej ochrane (a aktualizácie).

27. Pri zohľadnení vnútroštátnych okolností a špecifik je ďalším aspektom, ktorý si môže vyžadovať pozornosť, prístup samostatne zárobkovo činných osôb k doplnkovým systémom sociálnej ochrany.

**RADA EURÓPSKEJ ÚNIE VYZÝVA ČLENSKÉ ŠTÁTY, ABY V SÚLADE
S VNÚTROŠTÁTNYMI PRÁVOMOCAMI A S PRIHLIADNUTÍM NA VNÚTROŠTÁTNE
OKOLNOSTI:**

28. Pokračovali v realizácii opatrení národných plánov vykonávania a prijali ďalšie kroky na odstránenie zostávajúcich nedostatkov a zabezpečenie účinnosti zásad formálneho a efektívneho krytia, primeranosti a transparentnosti, ako sa uvádza v odporúčaní Rady o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby.
29. V prípade potreby upravili pravidlá zamerané na príspevky, prístup k dávkam a na nároky s cieľom poskytnúť samostatne zárobkovo činným osobám účinný prístup k primeraným dávkam.
30. Ak je to vhodné vzhľadom na vnútroštátne okolnosti, riešili existujúce nedostatky vnútroštátnych systémov, pokiaľ ide o prístup samostatne zárobkovo činných osôb k sociálnej ochrane, najmä v úsekoch, v ktorých existujú najväčšie nedostatky, ako sú dávky v nezamestnanosti, nemocenské dávky, pracovné úrazy a choroby z povolania.

31. Zabezpečili, aby systémy poskytovali samostatne zárobkovo činným osobám včas a v súlade s vnútroštátnymi okolnosťami primeranú úroveň ochrany, aby poskytovali prostriedky na zachovanie dôstojnej životnej úrovne a primeranú náhradu príjmu a zároveň vždy zabránili tomu, aby sa tieto osoby stávali chudobnými.
32. V relevantných prípadoch zvyšovali transparentnosť systémov sociálnej ochrany, najmä šírením informácií a zvyšovaním povedomia, ako aj prijímaním opatrení na uľahčenie používateľsky ústretovej digitalizácie sociálnej ochrany, a to s ohľadom na osobitosti samostatne zárobkovo činných osôb, a aby zároveň znižovali digitálnu priepasť s osobitným dôrazom na skupiny s nízkou úrovňou gramotnosti (digitálnej, administratívnej a ekonomickej) a na osoby so zdravotným postihnutím.
33. Zvážili spôsoby, ako posilniť prístup k sociálnej ochrane a v prípade potreby odstrániť zostávajúce nedostatky, a to aj za účasti sociálnych partnerov a organizácií občianskej spoločnosti.
34. Zabezpečili primeraný zber údajov na vnútroštátnej úrovni, ako aj nepretržité sledovanie opatrení zameraných na rozšírenie sociálnej ochrany. Podporovali vnútroštátnu účasť na spoločnom informačnom systéme o sociálnej ochrane (MISSOC) vrátane zahrnutia relevantných informácií o samostatne zárobkovo činných osobách.

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE VYZÝVA KOMISIU, ABY:

35. Šírla svoju správu o vykonávaní odporúčania o prístupe k sociálnej ochrane pre pracovníkov a samostatne zárobkovo činné osoby a presadzovala diskusiu o sociálnej ochrane samostatne zárobkovo činných osôb medzi členskými štátmi, európskymi sociálnymi partnermi, ako aj na príslušných medzinárodných fórach.
36. Monitorovala vykonávanie odporúčania Rady v kontexte európskeho semestra a spolupracovala s členskými štátmi na zlepšovaní porovnateľnosti údajov medzi členskými štátmi EÚ.
37. Pokračovala v komplexnej spolupráci s členskými štátmi a Výborom pre sociálnu ochranu na monitorovaní a ukazovateľoch účinného vykonávania odporúčania a iniciovala výmenu osvedčených postupov a partnerské preskúmanie s cieľom stimulovať učenie sa medzi členskými štátmi.

RADA EURÓPSKEJ ÚNIE VYZÝVA VÝBOR PRE SOCIÁLNU OCHRANU, ABY:

38. Nadalej do svojich príslušných správ a tematickej práce začleňoval rozvoj prístupu pracovníkov aj samostatne zárobkovo činných osôb k sociálnej ochrane, v prípade potreby v spolupráci s inými príslušnými výbormi.
39. Nadalej zohrával v súlade so svojím mandátom osobitnú úlohu pri monitorovaní vykonávania odporúčania Rady vo všetkých jeho rozmeroch.
40. Spolupracoval s Komisiou na ďalšom rozvoji monitorovacieho rámca zameraného na prístup k sociálnej ochrane.
41. Zvážil možnosť uskutočnenia tematických partnerských preskúmaní a pravidelnej výmeny informácií s cieľom podporiť účinné vykonávanie odporúčania.
